

govorijo o času nastanka Nadgorice. Bolj podrobno glede zemljiške posesti in njihovih lastnikov pa razkriva urbar nemškega viteškega reda iz leta 1490. Avtor opozarja, da na podoben način dobimo konkretne podatke tudi v katastrih od sredine 18. stoletja dalje.

V novejši čas posega prispevek Ignaca Omersa *Med spomini in izročilom*. Z več zornih kotov spremlja življenje Nadgorice do druge svetovne vojne. Prvotno je bila vas gručasto naselje, razporejeno okoli cerkve tik pod Soteškim hribom, ki se je nekdaj imenoval Gora Oljka. Avtorja najprej zanima upravna pripadnost Nadgorice. Sledi obdelava domačih imen, kajti včasih je bila na vasi navada, da je vsaka hiša poleg priimka gospodarja imela tudi domače ime. Naveden je podroben spisek starih hišnih imen, kar je zelo pohvalno. Podrobno so obdelane prometne povezave z večjimi kraji (zvemo npr., kdaj se pojavi prvo kolo). V zvezi z obdelavo zaposlitvenih podrobnosti je v ospredje postavljeno kmetijstvo, kajti do druge svetovne vojne se je večina prebivalstva Nadgorice preživljala s kmetijstvom. Avtor predstavi tudi način obdelave zemlje in uporabo starega orodja. Dodatne zaposlitvene panoge so bile furmanstvo, pletarstvo, sadjarstvo in žganjekuha. V vasi so bile kar štiri gostilne, pri eni tudi trgovina. Kmečke pridelke so ženske s cizami vozile prodajat na ljubljansko tržnico. Električno napeljavo je Nadgorica dobila leta 1937. Vode v vasi ni nikoli primanjkovalo. Skoraj pri vsaki hiši so imeli vodnjake (šterne), v glavnem lesene. Nekateri so se ohranili do danes. Pozneje so napeljali vodovod. Avtorja prispevka zanima tudi prehrana prebivalstva in opozarja na nekatere specifične jedi. Še posebej se loti opisa šeg, cerkvenih praznovanj in pogrebov oz. slovesa od pokojnikov. V posebnem poglavju se avtor loti stavbarstva v vasi. Prvotne hiše so bile grajene delno iz kamna, delno iz lesa. Zaradi pogostih požarov se je ohranilo zelo malo prvotne stavbne arhitekture. Za vas Nadgorico so bili kozolci vedno značilni, kar dokazuje intenzivno kmečko dejavnost. Ob Zasavski cesti so bili postavljeni zelo gosto skupaj. Nekaj jih stoji še danes in so neme pričre preteklosti. Pisec se dotakne tudi notranje opreme hiš. Zelo zanimiv je opis oblačenja žena in mož, še posebej opis praznične noše. Na koncu te pripovedi se avtor zaustavi še pri podružnični cerkvi sv. Janeza Krstnika, ki dominira sredi vasi (cerkvi je v zborniku posvečen poseben prispevek). Zanimajo ga predvsem razne pobožnosti.

Cerkvi sv. Janeza Krstnika je posebno študijo namenil Blaž Resman. Njena zgodovina je arhivsko skromna, saj prvi znani zapis izvira šele iz 16. stoletja. Cerkev je gotovo starejša od omembe v virih. Verjetno je nastala kot krstna cerkev mengeške prazničnice. Predelave in popravila so skozi stoletja zabrisala vse znake prvotne podobe. Sedanji videz kaže skoraj samo tisto, kar se je z gradbenimi posegi dogajalo v 17. in 18. stoletju, ko so jo baročno predelali. Na južni strani se je ohranila monumentalna freska sv. Krištofa, ki je nasledila starejšo srednjeveško fresko. Največja dra-

gocenost nadgoriške cerkvice pa predstavlja notranja oprema, predvsem trije oltarji. Pravi biser je njen glavni oltar, primer oltarja iz druge polovice 18. stoletja. Leta 1913 so ga nameravali odstraniti in nadomestiti z novim, vendar je po prepovedi tedanjega konzervatorja Franceta Steleta ostal na starem mestu. Avtor v prilogi objavlja tudi dokumentacijo o dopisovanju glede zamenjave oltarja med škofijo in črnuškim župnikom. Danes je ugotovljeno, da je glavni oltar delo Henrika Mihaela Löhra, ki je bil tri desetletja v 18. stoletju najvidnejša kiparska osebnost na Kranjskem.

Andreja Žbogar se v svojem prispevku posveča razvoju Nadgorice v zadnjih dveh desetletjih, ko se je začelo spreminjati takratno vaško jedro. V sedemdesetih letih 20. stoletja je v delih Nadgorice nastalo popolnoma novo naselje individualnih hiš. Kmetijska usmerjenost je izgubila na pomenu. Vas je zaradi bližine mesta Ljubljane postala pomembna spalna četrt z izrazito vrtičkarsko usmerjenostjo.

Delovanju Prostovoljnega gasilskega društva Nadgorica skozi stoletja namenja svoj prispevek Miro Primar.

Karol Rustja se ukvarja z železniško povezavo med Ljubljano in Kamnikom, ki je na razočaranje Nadgoričanov obšla njihov kraj. Avtor omenja tudi nemško obvozno progno med Lazami in Šentvidom, ki se je takrat dotaknila tudi Nadgorice.

Na področje jezikoslovja se je spustil Damijan Kurent. V članku *Vsaka vas ima svoj glas* ga zanima originalna, stara nadgoriška govorica, in navaja več konkretnih jezikovnih posebnosti.

Zbornik zaključuje priložnostna pesmica avtorja Ignaca Omersa.

Imeniten zbornik, posvečen majhnemu vaškemu naselju v okolici Ljubljane, je bogato ilustriran in opremljen tudi z objavo nekaterih dokumentov.

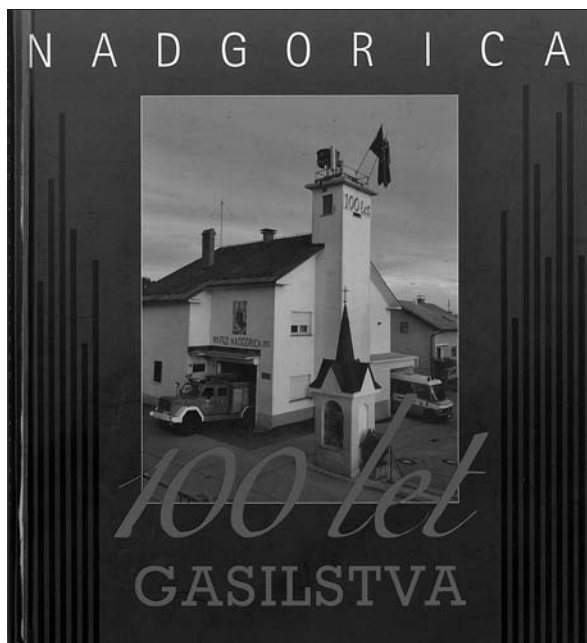
Ignacij Voje

100 let gasilstva v Nadgorici (ur. France M. Dolinar et al.). Nadgorica: PGD, 2012, 120 strani.

Zbornik ob 100-letnici gasilstva v Nadgorici je izdalo Prostovoljno gasilsko društvo Nadgorica, prispevke pa je zbral uredniški odbor: dr. France M. Dolinar, Janko Jarc, Ignac Omers in Anton Kolenc.

Priložnostno pesem v uvodu je prispeval Ignac Omers. Prostovoljno gasilsko društvo Nadgorica zaobjema tri vasi: Nadgorico, Ježo in Prod. Njegova naloga je skrb za požarno varnost in pomoč ljudem v raznih nesrečah, ki jih prinaša vsakdanje življenje. V času obstoja društva sta se njegov položaj in organizacijska struktura zelo spreminjala, toda poslanstvo

gasilcev je ostalo vedno isto – pomoč ljudem v stiski. Tako je zapisal Anton Kolenc v uvodniku zbornika.

Skozi razvoj PGD od nastanka do prve svetovne vojne nas popelje France M. Dolinar. Številni požari na območju takratne občine Črnuče so narekovali potrebo po učinkovitejši požarni obrambi. Ustanovitev PGD Nadgorica pa naj bi spodbudili požari leta 1912. Takrat je bilo v okolici Nadgorice v enem dnevu 11 požarov. Na žegnanjsko nedeljo, 30. junija, so oblikovali iniciativni odbor, ki naj bi pripravil vse potrebno za ustanovitev gasilske čete v Nadgorici. Ustanovni občni zbor je bil 6. septembra 1912. Prva skrb novoustanovljene gasilske čete je bilo izobraževanje, za kar si prizadevajo vse do danes, in ki vključuje tudi najmlajše člane in ženske. Kmalu je sledil nakup najnujnejše opreme in manjše gasilne ročne brizgalne. Ker je bila vas daleč od naravnega izvira vode, je bilo za učinkovito posredovanje gasilcev pri požaru potrebno čim prej zgraditi betonsko cisterno za zadostno količino vode. Ze naslednje leto so zbrali denar za nakup učinkovitejše motorne brizgalne v znani tovarni gasilskega orodja Konrad Rosenbauer v Linzu. Gasilno opremo so hranili kar v hlevu enega od gasilcev. Denarna sredstva za delovanje so zbirali pri dobrotnikih in predvsem na vsakoletnih veselicah, kjer jim je večino izkupička prinašala loterija oz. tombola. Ta oblika zbiranja sredstev za delovanje prostovoljnih gasilskih društev se je ohranila do danes.

Prva svetovna vojna jim je preprečila gradnjo gasilskega doma, čeprav so že določili lokacijo in zbrali nekaj denarja. Po koncu prve svetovne vojne, po nastanku Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, so bili gasilci v Nadgorici vključeni v gasilsko zvezo v Ljubljani. Najprej so se leta 1921 lotili gradnje gasilskega doma, svojega središča, ki je trajala vse do leta 1931. Dne 3. junija naj bi z blagoslovitvijo predali

dom gasilcem v uporabo. Ker pa je črnuški župnik Tomelj nasprotoval veselici s plesom, ki bi sledila blagoslovitvi, do blagoslova ni prišlo. V naslednjih letih so nadgoriški gasilci izpopolnjevali opremo z nakupom nove, močnejše brizgalne in nabavo starega tovarnjaka, ki so ga predelali za gasilske potrebe, ter še z nekaterimi nujno potrebnimi orodji za gašenje.

Leta 1941, po zasedbi Nemcev, je bila večina članov gasilske čete mobiliziranih v nemško vojsko, mnogi pa so se pridružili partizanom. Aktiven je ostal le tajnik društva Ivan Korošin, ki kot železničar ni bil vojni obveznik. Skrbel je, da gasilska oprema ni propadla in je dobro ohranjena preživela dobo okupacije. Kljub temu je na občnem zboru 9. septembra 1945 odstopil češ, *da se ne spodobi imeti v svoji sredi izdajalca domovine, kakor sem bil imenovan na masovnem sestanku v Črnučah*. Sramotna obtožba mu je še dolgo grenila življenje.

Nadgoriški gasilci so v povojni Jugoslaviji skušali ponovno oživiti svoje delovanje, toda oprema je bila zastarela in pomanjkljiva, sredstev za obnovo pa ni bilo. Po zakonu iz leta 1948 pa je prostovoljna gasilska četa v Nadgorici prenehala samostojno delovati. Priključena je bila gasilski četi v Črnučah. Toda 10. aprila 1952 je poverjenišvo za notranje zadeve Republike Slovenije ponovno dovolilo samostojno delovanje PGD Nadgorica. Prvi sklep upravnega odbora leta 1957 je bil povečanje gasilskega doma. In kot je bilo značilno za to obdobje, se je zataknilo pri pridobitvi gradbenega dovoljenja. Dovoljenje je bilo vezano na odstranitev kapelice, ki je stala ob gasilskem domu. Po utemeljenem negodovanju vaščanov je kapelica ostala in stoji še danes. Gradnja povečanega gasilskega doma je bil končana šele leta 1972 ob 60-letnici delovanja gasilskega društva.

Avtorji prispevka o dejavnosti društva po letu 1945 (Anton Kolenc, Ignac Omers in Janko Jarc) navajajo vse akcije PGD, s katerimi so modernizirali gasilsko opremo, tudi z nakupi sodobnih motornih vozil. Podrobno so opisani vsi pomembnejši dogodki v zadnjih desetletjih, predvsem pa proslave ob okroglih obletnicah. Ob osemdesetletnici delovanja, leta 1992, so nad vrati gasilskega doma odkrili fresko sv. Florjana, zavetnika gasilcev (posvečen mu je krajši članek). V prilogi so dodani spiski vseh načelnikov – predsednikov upravnega odbora društva, poveljnikov, tajnikov in blagajnikov pa tudi seznam sedanjega upravnega odbora (ob 100-letnici), članov UO in članov nadzornega odbora ter dolg spisek članov gasilcev. Zanimiv je tudi pregled večjih požarov na območju PGD Nadgorica.

Knjiga je bogato ilustrirana, objavljeni so tudi mnogi dokumenti iz arhiva PGD Nadgorica. Veliko dragocenost pa predstavlja faksimilirani rokopis Kronicke PGD Nadgorica od leta 1912 do 1937, ki jo je vestno vodil dolgoletni tajnik društva Ivan Korošin.

Ignacij Voje